

Ministerieel besluit tot bescherming als stadsgezicht van een gedeelte van de Handzamevaart, met aansluitend Vismarkt en omgeving in Diksmuide

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, 1, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009, 4 december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010, 19 november 2010, 13 mei 2011, 10 juni 2011, 9 september 2011 en 14 oktober 2011;

Gelet op het ministerieel besluit van 5 juni 2013 tot vaststelling van een ontwerp van lijst van een als stadsgezicht te beschermen gedeelte van de Handzamevaart, met aansluitend vismarkt en omgeving in Diksmuide;

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door Onroerend Erfgoed en gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 8 mei 2014,

BESLUIT:

Artikel 1. Wordt beschermd overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012:

Wegens de historische en de sociaal-culturele waarde als stadsgezicht:
Een gedeelte van de Handzamevaart, met aansluitend vismarkt en omgeving, gelegen in Diksmuide, Begijnhofstraat 2, 3, zonder nummer
Diksmuide, De Breyne Peelaertstraat 53, zonder nummer

Diksmuide, Grauwe Broedersstraat 1, zonder nummer
 Diksmuide, Grote Dijk 13, 14, 15, zonder nummer
 Diksmuide, Kiekenstraat 28, zonder nummer,
 Diksmuide, Kleine Dijk 17, 18, 19, 20, 21-32, zonder nummer
 Diksmuide, Oostendestraat, zonder nummer
 Diksmuide, Vaartstraat zonder nummer
 Diksmuide, Vismarkt 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, zonder nummer

bekend ten kadaster:

Diksmuide, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 234H (deel), 235F (deel), 276L (deel), 276M (deel), 297H, 300K, 300L, 304E, 336H, 351M2, 351N2, 351P2, 351S2, 351T2, 351V2, 351X, 351Y, 358D, 358E, 359C, 362E, 363C, 364L, 364M, 365E, 366A2, 366B2, 366M, 366N, 366S, 366T, 366V, 366W, 366Z, 3P (deel), 432B, 434C (deel), 435C, 437D (deel), 437G (deel) en deel van het openbaar domein (zonder perceelnummers)
 zoals afgebakend op bijgevoegd plan.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Historische waarde en sociaal-culturele waarde:

Diksmuide - reeds in de herfst van 1914 bijzonder hard beproefd tijdens de IJzerslag - is één van de drie frontsteden waarin bijna geen enkel gebouw de oorlog overleefde. Hierdoor vormt de stad een belangrijke materiële getuige van de Eerste Wereldoorlog, die de frontstreek jarenlang in zijn greep hield ten koste van honderdduizenden levens.

De in situ wederopbouw van de stad was na de enorme verwoestingen niet vanzelfsprekend, cf. de aanvankelijke scepsis van onder meer de pers. Hetzelfde geldt voor het hernemen van de kronkelende Handzamevaart die aan de stadsrand aftakt met daaraan gelegen o.m. het begijnhof. In een plan van 1916 is immers het voorstel opgenomen om de vaart recht te trekken ten voordele van een nijverheidszone. De beslissing om het begijnhof herop te bouwen volgt pas in 1923.

De historiserende wederopbouw wou de getraumatiseerde bevolking haar trots teruggeven. Het 'pittoresk' herbouwde stadscentrum - met herneming van oude jaarankers, en in het interbellum "een altijddurende tentoonstelling van oude-Vlaamse bouwkunde" genoemd - staat dan ook in schril contrast met archiefbeelden van totale verwoesting. Jaarstenen op bruggen (op "Appelmarktbrug" zowel wapenschilden met '1563' als '1921') en enkele huizen verbreken echter deze droom en verwijzen impliciet naar de verwoesting.

Door de historiserende wederopbouw rondom blijft de middeleeuwse stadsevolutie met havenkwartier aan de gekanaliseerde vaart en de 13de-eeuwse inname door ambachtslui van de lager gelegen gronden ten noorden leesbaar. De - weliswaar niet heropgestarte - handels- en nijverheidsactiviteit is afleesbaar in de kaaimuren met

aanmeeringen. Het heropgebouwde begijnhof - hier ingeplant sinds de 13de eeuw - vormt een materiële getuige van de begijnenbeweging, die in de 14de en 15de eeuw tot volle bloei kwam in Vlaanderen. De grote, ten noorden aansluitende moestuin en de zichtrelatie met het poldergebied verduidelijkt de historische vestiging van het begijnhof aan de stadsrand.

Toch laat de wederopbouw niet alles bij het oude. Kleine wijzigingen in de vooroorlogse perceelsstructuur betreffen de verschuiving van de herberg "Den Papegaai" met één perceel en de verhuis van de vishal naar de huidige Vismarkt. Verder wordt het begijnhof herbouwd vanuit de nood aan een rusthuis en ontstaat het conceptueel aansluitende "Klein Begijnhof"/ "Stichting Van Wezel" als een privaat huisvestingsinitiatief voor oorlogsweduwen en -wezen in het vernietigde gebied. Ook de openbare functie als postgebouw voor het "Spaans huis" is nieuw.

Historische, in casu architectuur-historische waarde:

Na de totale vernietiging lokt de wederopbouw hevige discussies uit, dit reeds in 1916 met een in Parijs goedgekeurd 'lijnrichtingsplan'. Niettegenstaande de suggestie van een nieuwe stad naast de puinen, wordt in 1919 beslist tot de in situ wederopbouw, onder leiding van stadsarchitect J. Viérin. De eerste bouwactiviteit rondom de vaart betreft de private huizen in 1921-1922. Grote projecten zoals het begijnhof en het "Klein Begijnhof" volgen pas in 1923-1933 en 1931.

De gerealiseerde wederopbouw vloeit voort uit de keuze om het 'middeleeuwse' Diksmuide te herstellen. De stadsarchitect opteert rondom de vaart waar mogelijk voor reconstructie naar vooroorlogs model. Uitzonderlijk bij de wederopbouw worden het pand "Thomas van Cantelberg" en het begijnhof (poort en huizen) witgeschilderd, correct naar historisch model. Het "Spaans huis" wordt daarentegen in 'blote' baksteen en stijlzuiverder in Vlaamse renaissance herbouwd cf. trapgevels, aedicularissen en kruiskozijnen. De Vismarkt illustreert de vervanging van bepleisterde lijstgevels door een sobere wederopbouwarchitectuur in 'blote' baksteen. Al roept de lijstgevel van het klooster het vooroorlogse volume op, de blote baksteen, de toegevoegde tuitgeveltjes, en de aansluitende kapel met spitsboogvensters en klokkengeveltje verwijzen duidelijk naar de regionale baksteengotiek. De "Appelmarktbrug" in het midden en de "Beerstbrug" ten oosten zijn historisch/ in situ herbouwd, met natuurstenen bogen en steunberen. De nieuwe "Vaartbrug" volgt dit model. Ook de afzoming van de vaart met lindes herneemt een vooroorlogs gegeven.

Zichtassen op beeldbepalende reconstructies spelen een belangrijke rol vanaf de structurerende Handzamevaart met kaaimuren, trappen en bruggen. De centrale "Appelmarktbrug" biedt noordelijk een zicht op de herberg "Den Papegaai" - met klokgevel en bewaard houtwerk en luiken -, en het huis "Thomas van Cantelberg" met tuitgevel, en op de achterin, in de knik van de straat gelegen begijnhofpoort; zuidelijk op de gevels rond de vishal (1924); oostelijk op de trapgevels van het postgebouw en het hoekpand er tegenover, die boven de "Beerstbrug" oprijzen. De poort van de stichting refereert zowel aan de begijnhofpoort als aan deze van de vooroorlogse kazerne. Aansluitend bij de poort zijn een aantal, meestal lage stichtingshuisjes gericht naar de Kleine Dijk, met geschilderde naam, tuitgeveltjes, korfboogdeuren en beluikt houtwerk.

Het pleinbegijnhof - driehoekig graspleintje afgeboord door huizen en kapel - wordt gespiegeld in het woonconcept van de "Stichting Van Wezel" rond plein met waterput. Dit "Klein Begijnhof" vervangt de vooroorlogse rijkswachtkazerne, die na de Franse revolutie gebouwd was op een begijnhofperceel. Boven het muurtje tussen de binnenpleintjes wordt vanuit het "Klein Begijnhof" de aandacht getrokken op de toegangspoort en de hoge begijnhofhuizen; vanuit het begijnhof op de lage geelbakstenen huisjes en de imposante lindeboom. De Begijnhofstraat wordt gekenmerkt door witgeschilderde baksteenarchitectuur: de lage huisjes (hoek Kleine Dijk), de zijgevel met aandaken van het "Huis van de grootjuffrouw", de poort, en de deels blinde achtergevels van de huizen.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006, 5 juni 2009, 4 december 2009, 10 juni 2011 en 22 juni 2012 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006, 18 september 2009, 11 januari 2010, 2 augustus 2011 en 27 juli 2012).

Brussel,

30-06-2014

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS